

Temanotat

**Syria: Statsløse kurdere –
registreringsrutiner, ID-dokumenter
og rettigheter**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Syria: Statsløse kurdere – registreringsrutiner, ID-dokumenter og rettigheter**

SUMMARY

A significant proportion of the Kurdish population in al-Hassaka County in the northeast of Syria had their citizenship withdrawn after a special census carried out in 1962. Today, this group including their descendants number more than 300 000 individuals. Half of them are registered in special population registries for foreigners and are issued special identity cards. The other half is unregistered. The stateless Kurds in Syria lack basic rights. They cannot own property or businesses and are prevented from working in the public sector. In addition, they cannot practise certain professions that require higher education.

SAMMENDRAG

En større gruppe kurdere i al-Hassaka fylke nordøst i Syria ble fratatt sitt syriske statsborgerskap i forbindelse med en folketelling i 1962. I dag utgjør denne gruppen og deres etterkommere mer enn 300 000 personer. Om lag halvparten er registrert som utlendinger i egne folkeregistre og får utstedt særskilte identitetskort. Den andre halvparten er uregistrert. De statsløse mangler flere elementære rettigheter. De kan ikke eie eiendommer eller forretningsforetak og kan ikke ansettes i det offentlige. De er også avskåret fra å kunne praktisere en rekke yrker som krever høyere utdanning.

INNHold

1. Innledning	5
2. Bakgrunn: Folketellingen i 1962.....	5
3. Kategorier av statsløse kurdere	6
3.1 Ajanib	6
3.2 Maktumin	7
4. Registreringsrutiner og dokumentutstedelser	8
4.1 Registrering av ekteskap og barn.....	8
4.2 Dokumentutstedelser	10
4.3 Påliteligheten til ID-dokumenter og identitetsbekreftelser	11
4.4 Reisedokument	12
4.5 Forfalskninger, korrupsjon og nepotisme	12
5. De statsløse kurdernes rettigheter i Syria.....	13
5.1 Registrering av eierskap	13
5.2 Utdanning og arbeid	14
5.3 Tilgang til helsetjenester.....	15
5.4 Reiser utenfor al-Hassaka	15
6. Referanser	16

1. INNLEDNING

Dette temanotatet omhandler de statsløse kurderne i Syria. Første del gir en innføring i bakgrunnen for at en del av kurderne i den nordøstre provinsen al-Hassaka har blitt fratatt sitt statsborgerskap. Deretter beskrives ulike kategorier av statsløse, hvorledes disse er registrert av myndighetene og hva slags identitetsdokumenter de bærer. Siste del av notatet forklarer begrensningene som de statsløse er underlagt med hensyn til utdannelse, arbeidsmarkedet og retten til å eie eiendom i Syria.

Notatet bygger på offentlig tilgjengelige informasjon, i form av trykte publikasjoner og publikasjoner på internett, samt intervjuer med blant annet representanter for kurdiske politiske partier og kurdiske menneskerettighetsaktivister foretatt i Oslo og Damaskus i februar og mars 2010.

2. BAKGRUNN: FOLKETELLINGEN I 1962

5. oktober 1962 foretok syriske myndigheter en folketelling i al-Hassaka-provinsen nordøst i Syria. Folketellingen ble gjennomført i løpet av én dag. Ifølge myndighetene var formålet å identifisere hvem som hadde innvandret til området etter 1945. På denne tiden rådet en oppfatning om at mange av kurderne i al-Hassaka hadde innvandret til området fra tilgrensede områder i Irak og Tyrkia etter 1945. Syriske beslutningstakere, som var influert av arabisk nasjonalisme, så den kurdiske befolkningen i al-Hassaka som en trussel mot statens arabiske karakter. Beslutningen må også sees i sammenheng med at al-Hassaka er særlig rikt på naturressurser. Området har olje og rike jordbruksområder som står for om lag 80 % av landets bomullsproduksjon og kornproduksjon. Folketellingen i 1962 var ett av flere ledd i en plan som tok sikte på å "arabisere" nordøstre deler av landet og sørge for at araberne var i flertall. Et annet ledd i denne planen var redistribusjon av jordbruksland til arabiske innflyttere fra områder lengre sør på midten av 1970-tallet (HRW 1996, s. 12; Kurd Watch 2010, s. 5-6).

I forbindelse med folketellingen, ble innbyggerne bedt om å fremlegge utskrifter fra folkeregistrene. Man måtte også fylle ut egne skjemaer med personopplysninger som så ble verifisert av en egen folketellingskomité. De som ikke var til stede den dagen folketellingen ble gjennomført, ble gitt en frist på femten dager på å fremlegge nødvendig dokumentasjon. Folketellingskomiteen avgjorde at de som ikke kunne fremlegge utskrifter fra folkeregistrene ble fratatt sitt statsborgerskap og klassifisert som "utlendinger" (arabisk: *ajnabi* fl. *ajanib*). De som ble fratatt statsborgerskapet ble gitt en klagefrist på tre måneder (HRW 1996, s. 13; Kurd Watch 2010, s. 8-10).

Ifølge en diplomat ved en vestlig ambassade i Damaskus, førte den væpnede konflikten i Nord-Irak på 1950-tallet med seg en del intern folkeflytting i de kurdiske områdene. Enkelte kurdiske innflyttere kan dermed ha ankommet Syria på denne tiden. Samtidig er det på det rene at mange kurdere som hadde bodd i området i generasjoner urettmessig ble fratatt sitt statsborgerskap i forbindelse med folketellingen. Innbyggerne i al-Hassaka var på denne tiden rurale, ofte analfabeter,

og hadde sjeldent kontakt med myndighetene. På 1960-tallet var mange jordbruksfamilier i området uregistrerte, uavhengig av når de hadde ankommet. Dette var tilfellet for både arabiske og kurdiske familier. Under folketellingen ble det dessuten gjort en rekke feil. I stedet for å besøke samtlige familier i et bestemt område, ble ofte landsbylederen bedt om å oppgi hvem som hadde ankommet området i nyere tid. Dette gav landsbylederne stor makt og en mulighet til å handle ut fra egeninteresse. Disse uregelmessighetene og de korte tidsfristene som ble satt for å fremskaffe bevis på tilknytning til området, kan forklare hvorfor søsken fra samme familie ofte ble klassifisert forskjellig, og hvordan enkelte foreldre beholdt sitt statsborgerskap samtidig som barna ble klassifisert som utlendinger. For øvrig var det, med få unntak, kun kurdere som ble fratatt sitt statsborgerskap (Kurd Watch 2010, s. 9-11).

Myndighetene innrømmet i ettertid at det kunne ha skjedd feil i forbindelse med folketellingen. Man åpnet derfor for at de som kunne fremskaffe bevis på at de bodde i Syria før 1945 skulle kunne få tilbake sitt statsborgerskap. Man godtok utskrifter fra folkeregistrene fra før 1945, bevis på offentlig ansettelse eller ansettelse i militæret de siste ti årene før folketellingen ble gjennomført eller ottomanske dokumenter som viste at det var betalt skatt. Ifølge tall fra myndighetene, førte dette til at antallet kurdere som var klassifisert som utlendinger falt fra om lag 84 000 til 40 000 mellom 1966 og 1986. Imidlertid ble ikke alle som hadde dokumenter å vise til gitt tilbake statsborgerskapet i forbindelse med denne prosessen. Mange måtte angivelig betale store summer i bestikkelser for å få tilbake sitt statsborgerskap selv om de kunne fremlegge dokumentasjon på at de hadde bodd i området før 1945 (HRW 1996, s. 14-15; Kurd Watch 2010, s. 12-13).

3. KATEGORIER AV STATSLØSE KURDERE

Det finnes to ulike kategorier av statsløse kurdere i Syria. Den første gruppen blir normalt omtalt som "utlendinger" (arabisk: *ajnabi* fl. *ajanib*). Denne gruppen er registrert i et eget register over "utlendinger" i al-Hassaka. Den andre gruppen er såkalte uregistrerte (arabisk: *maktum* fl. *maktumin*).¹

3.1 AJANIB

Kurderne i al-Hassaka som ble fratatt sitt statsborgerskap i 1962 og som ble klassifisert som utlendinger, *ajanib*, ble gitt et hvitt papir påført følgende tekst: "Vedkommendes navn er ikke i registeret over syriske arabere² i al-Hassaka" I 1980 ble disse papirene erstattet av et eget identitetskort som utstedes av siviladministrasjonen (folkeregisteret) i al-Hassaka (HRW 1996, s. 16).³

¹ *Maktum* betyr direkte oversatt *skjult* eller *gjemt* og er en forenkling av begrepet *maktum al-qaid* som betyr *skjult registrering*.

² Det offisielle navnet på Syria er Den arabiske syriske republikken (*Al-jumhuriyya al-arabiyya as-suriyya*). Syriske statsborgere blir fra offisielt syrisk hold omtalt som "syriske arabere" (*arabi suri*), uavhengig av den enkeltes etnisitet.

³ Landinfo har ikke sett eksempler på de gamle identitetspapirene.

Siviladministrasjonen (Shuun al-madaniyya) er underlagt innenriksdepartementet, og administrerer folkeregistrene i Syria. Registrene er desentralisert, og det finnes flere registre i hver provins. Identitetskortene som utstedes til de statsløse er undertegnet og stemplet av lederen for det siviladministrasjonskontoret som ligger nærmest vedkommendes bosted (HRW 1996, s. 16).

Det nye ID-kortet er avlangt og farget oransje-rødt. Til venstre er det påstiftet et passfotografi. Ved siden av fotografiet står det at kortet ikke er gyldig utenfor landet eller som reisedokument (*ghair saliha li-wathaiq as-safar wa-kharij al-qatar*). Lengre ned står alle personalia. På kortets bakside står følgende tekst: "Vedkommende er ikke i registeret over syriske arabere i al-Hassaka som følge av folketellingen i 1962. På forespørsel ble vedkommende registrert i registeret over utlendinger i fylket" (*lam yarad li-madthur qaid fi sijillat al-arab as-suriin bi-muhafazat al-hassaka natijat ihra amm 1962. Wa-bana ala talabihu atainahu bayan al-qaid al-mudawwan alahu fi sijillat ajanib tilka al-muhafaza*) (HRW 1996, s. 16). "Utlendingene", *al-ajanib*, er følgelig registrert i et eget separat register over personer som ble fratatt sitt statsborgerskap som følge av folketellingen i 1962.

Syriske myndigheter har ikke offentliggjort hvor mange kurdere som er klassifisert som utlendinger i al-Hassaka. Kurd Watch anslår på bakgrunn av data de har mottatt fra flesteparten av kontorene tilhørende siviladministrasjonen i al-Hassaka, at det dreide seg om minst 154 000 personer i 2008. Dette er en kraftig økning i forhold til antallet som syriske myndigheter tidligere har oppgitt, men kan forklares med naturlig befolkningsvekst. Barn av utlendinger blir heller ikke syriske statsborgere (se kapittel 4.1) (Kurd Watch 2010, s. 13).

3.2 MAKTUMIN

I tillegg til de som er klassifisert som utlendinger i et eget register i al-Hassaka, finnes det en del statsløse kurdere som er helt uregistrerte, såkalte *maktumin*. Ifølge syriske myndigheter er dette kurdere som innvandret til al-Hassaka fra naboland etter at folketellingen ble gjennomført i 1962. Kurd Watch mener det er grunn til å stille spørsmålsteget ved denne påstanden, gitt at myndighetene aldri har forsøkt å repatriere statsløse kurdere til Irak eller Tyrkia. En del barn av ekteskap hvor én av foreldrene er statsløs har endt opp som uregistrerte (se kapittel 4.1). En annen mulig forklaring på opphavet til en del av de uregistrerte, kan være at dette var kurdere som aldri ble registrert i forbindelse med folketellingen i 1962. På grunn av lite publisitet rundt selve folketellingen, kan det ha vært segmenter av befolkningen på landsbygda som ikke var kjent med at det ble foretatt en folketelling, eller som ikke så konsekvensene av å la være å la seg registrere (Kurd Watch 2010, s. 14-15). Ifølge representanter for kurdiske menneskerettighetsorganisasjoner som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, er de uregistrerte dels kurdere som aldri ble registrert i forbindelse med folketellingen i 1962, og dels barn av blandede ekteskap hvor minst én av foreldrene er statsløs.

Kurd Watch anslår at det kan ha vært så mange som 160 000 uregistrerte kurdere i Syria i 2008, noe som betyr at det totale antallet statsløse kurdere i al-Hassaka er over 300 000 (Kurd Watch 2010, s. 15).

De uregistrerte (*maktumin*) har ikke identitetskort, men får utstedt såkalte identitetsbekreftelser (*shihadat tariff*) fra deres lokale *mukhtar*⁴. Identitetsbekreftelsen inneholder et passfotografi, vedkommendes navn og personalia og *mukhtarens* bekreftelse på at vedkommendes identitet er kjent. Bekreftelsen er også undertegnet av to vitner (se også kapittel 4.2) (HRW 1996, s. 22; Kurd Watch 2010, s. 18).

4. REGISTRERINGSRUTINER OG DOKUMENTUTSTEDELSE

4.1 REGISTRERING AV EKTESKAP OG BARN

Statsløse kurdere er i mange tilfeller ikke i stand til å registrere ekteskap og dermed heller ikke sine barn. På denne måten har en del barn av statsløse, *ajanib*, endt opp som uregistrerte, *maktumin*. Ifølge representanter for kurdiske menneskerettighetsorganisasjoner som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, var det nærmest umulig for statsløse å registrere sine ekteskap før år 2000, med mindre man betalte store summer i bestikkelser til offentlige tjenestemenn. I 2000 kom det en ny lov som åpnet for at registrering av ekteskap mellom statsløse skulle bli mulig, og at barna dermed også skulle kunne registreres. Registrering av ekteskap er imidlertid fremdeles en komplisert og tidkrevende prosess og skjer kun på visse vilkår.

Følgende tabell viser under hvilke omstendigheter ekteskap kan registreres og hvorvidt barna blir registrert som statsborgere, *ajanib* eller *maktumin*:

Ektemann:	Hustru:	Registrering av ekteskap:	Barnas status:
statsborger	statsborger	ja	statsborgere
ajnabi	ajnabia	ja	ajanib
maktum	maktuma	nei	maktumin
statsborger	ajnabia	med særskilt tillatelse	statsborgere
statsborger	maktuma	med særskilt tillatelse	statsborgere
ajnabi	statsborger	med særskilt tillatelse	maktumin (ajanib hvis ekteskap blir registrert)
ajnabi	maktuma	nei	maktumin (ajanib hvis innført i fars register)
maktum	statsborger	nei	maktumin
maktum	ajnabia	nei	maktumin

Kilde: Kurd Watch (2010, s. 15)

⁴ En *mukhtar* er en slags offentlig oppnevnt notarius som blant annet har ansvaret for å legalisere visse typer dokumenter og som utsteder bekreftelser på identitet og bostedstilhørighet. Det finnes *mukhtarer* i alle kommuner i Syria.

Som det fremgår av tabellen, arver barna statusen til far så fremt det er mulig å registrere barna. Statsborgere som er gift med statsløse kvinner, *ajanib* eller *maktumin*, kan på visse vilkår registrere ekteskapene og videreføre statsborgerskapet til sine barn. Den statsløse hustruens status forblir imidlertid uforandret og hun vil bli stående oppført som *ajnabia* eller *maktuma* i ekteskapsattesten fra Shariadomstolen⁵. Også menn med status som *ajnabi* kan på visse vilkår registrere sine ekteskap og overføre statusen som *ajanib* til sine barn. Barn av menn med status som *maktumin* blir imidlertid også *maktumin* uavhengig av statusen til mor.⁶

Dersom en eller begge parter i et ekteskap er statsløse, må bestemte fremgangsmåter følges for å registrere ekteskap avhengig av ektefolkens status.

- **Mannlige statsborgere som gifter seg med kvinner med statusen *ajanib* eller *maktumin***, må først registrere ekteskapet ved en shariadomstol. Ekteskapsattesten fra domstolen og utskrift fra folkeregistrerte opplysninger⁷ fra begge ektefolkene må deretter sendes siviladministrasjonen. Dokumentasjonen blir deretter videresendt, via siviladministrasjonens hovedkvarter i Damaskus til to ulike etterretningsorganisasjoner, henholdsvis Politisk sikkerhetstjeneste (*Idarat al-amn as-siyasi*) og Statens sikkerhetstjeneste (*Amn ad-Dawla*)⁸, som i sin tur ber sine respektive avdelinger i al-Hassaka undersøke brudefolkens identitet og opphav. Dersom begge tjenester godkjenner papirene blir de videresendt via de samme kanalene tilbake til den lokale siviladministrasjonen på ektefolkens bosted, som så registrerer ekteskapet og utsteder nye utskrifter over registrerte personopplysninger. Barna blir registrert med samme status som far så lenge ekteskapet blir registrert og barna har fått utstedt fødselsattester fra *mukhtaren*. Kvinner med status som *ajanib* beholder sitt opprinnelige registernummer i registeret over "uregistrerte". Kvinner med status som *maktumin* blir registrert i ektemannens register, men får ikke noe separat register for seg selv og beholder statusen som *maktumin*.
- **Dersom ektemannen er *ajnabi* og hustruen statsborger**, er fremgangsmåten en litt annen. I slike tilfeller må hustruen levere en begjæring til shariadomstolen om at de stadfester ekteskapet og farskap til eventuelle barn. Domstolen stadfester ekteskapet og eventuelt farskap i nærvær av to vitner som kjenner familien og som kan bekrefte at barna er det biologiske opphavet

⁵ Shariadomstolene har vigselfmyndighet overfor alle sunnimuslimer i Syria. Kurderne i Syria er nesten utelukkende registrert som sunnimuslimer.

⁶ Ifølge representanter for kurdiske menneskerettsorganisasjoner som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, finnes det åpninger for at *maktumin* kan endre sin status til *ajanib*. Dette følger av den overfor nevnte loven fra år 2000 som åpner for registrering av ekteskap mellom statsløse. Som nevnt kan barna få status som *ajanib* dersom far er *ajnabi* og ekteskapet blir registrert. Dersom også far er *maktum* må først besteforeldrenes ekteskap registreres før fars status, og deretter barnas status, kan endres. Denne fremgangsmåten er i teorien mulig dersom man lar seg representere av en advokat, men dersom besteforeldrene er døde er det i praksis vanskelig å få deres ekteskap registrert i ettertid.

⁷ De som har status som *ajanib* kan få utskrift av folkeregistrerte opplysninger fordi de er registrert som "utlendinger" i et eget register (se kapittel 3.1). De som har status som *maktumin* er ikke registrert, og må i stedet levere inn sin identitetsbekræftelse fra den lokale *mukhtaren* (Kurd Watch 2010, s. 16).

⁸ Det offisielle navnet på denne tjenesten er Den ordinære etterretningstjenesten (*Idarat al-mukhabarat al-amma*), men den blir som oftest referert til med sitt gamle navn Statens sikkerhet (*Amn ad-Dawla*) (HRW 2009, s. 16).

til ektefolkene. Deretter sendes papirene for godkjenning til siviladministrasjonens hovedkvarter og derfra til etterretningstjenestene på samme måte som for syriske menn som er gift med statsløse kvinner. Når en eventuell godkjenning foreligger fra etterretningen, blir barna registrert i registeret over "utlendinger" under sin far, og får status som *ajanib*.

- Dersom **mannen er ajnabi og kvinnen maktuma**, kan ekteskapet godkjennes av shariadomstolen, men de blir ikke registrert i offentlige registre og ektefolkene blir stående som ugifte i registrene. Barna kan likevel registreres på sin far dersom shariadomstolen anmoder siviladministrasjonen om dette. Barna får dermed status som *ajanib* som sin far (Kurd Watch 2010, s. 16 -18).

4.2 DOKUMENTUTSTEDELSER

Som nevnt i kapittel 3.1, får *ajanib* identitetsdokumenter utstedt av den lokale siviladministrasjonen på sitt bosted. Identitetsdokumentet blir utstedt på bakgrunn av de opplysninger som er registrert i registeret over *ajanib* i al-Hassaka. Ifølge en syrisk advokat som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, er registrene over *ajanib* organisert på samme måte som folkeregistrene over statsborgere. Unike personnumre benyttes ikke, men alle familier er registrert under et såkalt familienummer (*raqm al-khana*) som består av et stedsnavn, dvs. navnet på det lokale siviladministrasjonskontoret, etterfulgt av et nummer som er unikt for hver enkelt kjernefamilie. *Ajanib* er registrert med tilsvarende familienummer og disse numrene står også oppført på deres identitetskort under rubrikken "Registreringsnummer og sted" (*mahal wa-raqam al-qaid*). Ifølge advokaten er ikke registrene over *ajanib* digitalisert.

Landinfo er ikke kjent med den eksakte formelle fremgangsmåten som må følges ved søknad om identitetsdokumenter, eller hvilke underlagsdokumenter som må fremlegges. Ifølge representanter for kurdiske menneskerettighetsorganisasjoner i Syria, må den lokale siviladministrasjonen innhente etterretningens samtykke før et identitetskort kan utstedes (samtale i Damaskus, mars 2010). Syriske myndigheter hevdet overfor Human Rights Watch i 1996 at de statsløse blir behandlet på samme måte som syriske statsborgere med hensyn til identitetskort, registrering og endring av registrerte personopplysninger (HRW 1996, s. 38). Rutinene for registrering av ekteskap som er beskrevet over, viser imidlertid tydelig at prosedyrene for å endre sivilstatus og registrere barn er langt mer omstendelige og kompliserte for statsløse enn for statsborgere. Kurdiske menneskerettighetsaktivister og representanter for kurdiske politiske partier i Syria, hevder også at prosedyrene for å få utstedet identitetskort kan være svært omstendelige og tidkrevende. Ifølge en rapport utarbeidet for Refugees International i 2006, må statsløse som søker om identitetskort for første gang eller som søker om å få tapte kort erstattet, gjennomgå en omstendelig og tidkrevende prosess som krever at man blant annet oppsøker flere ulike etterretningsorganisasjoner for å innhente nødvendige tillatelser. Ofte må man betale bestikkelser til offentlige funksjonærer for at de skal utstede nødvendige dokumenter og tillatelser. Bestikkelsene er i størrelsesorden 3000 – 5000 syriske pund hvilket tilsvarer 400 – 700 norske kroner (Lynch & Ali 2006, s. 3). Ifølge en representant for et kurdisk parti som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, kan *ajanib* få nytt identitetskort dersom man mister det opprinnelige, men bare etter

at tappt identitetskort er meldt til politiet og etter at etterretningstjenestene har etterforsket saken. Ifølge denne kilden må syriske statsborgere følge samme fremgangsmåte dersom de mister sitt identitetskort.

I motsetning til *ajanib* er ikke *maktumin* registrert i et eget folkeregister. De har følgelig ikke familienummer eller andre former for identitetsnumre. Den eneste formen for identitetsdokument de kan få utstedt er identitetsbekreftelsen (*shihadat tariff*) fra den lokale *mukhtaren* (se kapittel 3.2). For å få slike identitetsbekreftelser utstedt, må man møte opp på kontoret til *mukhtaren* på sitt bosted sammen med to vitner som bekrefter vedkommendes identitet og som undertegner identitetsbekreftelsen sammen med *mukhtaren*. Deretter sender *mukhtaren* identitetsbekreftelsen til Politisk sikkerhetstjeneste via lokaladministrasjonen i fylket. Politisk sikkerhetstjeneste må godkjenne utstedelsen av identitetsbekreftelsen. Dersom godkjenning foreligger, blir attesten returnert til *mukhtaren* eller direkte til den personen som bekreftelsen er utstedt til via lokaladministrasjonen i fylket (HRW 1996, s. 22; Kurd Watch 2010, s. 18).⁹

Situasjonen har blitt ytterligere komplisert av Forordning nr. 7889-J, utstedt av guvernøren i al-Hasaka 15. oktober 1999. Forordningen forbyr *mukhtarene* å utstede identitetsbekreftelser til *maktumin*. Forordningen ble angivelig aldri sirkulert skriftlig, men har i stedet blitt meddelt *mukhtarene* i al-Hasaka muntlig av etterretningsoffiserer. Enkelte *mukhtarer* skal ha trosset disse beskjedene og fortsatt med å utstede identitetsbekreftelser. Andre skal ha etterkommet ordrene og stoppet utstedelsene. Enkelte *maktumin* har derfor oppsøkt *mukhtarer* i andre områder enn sitt bosted for å få identitetsbekreftelser. Slike bekreftelser blir i dag dels utstedt av *mukhtarer* alene uten at overordnet myndighet har godkjent og attestert disse (Kurd Watch 2010, s. 18-19). Ifølge en representant for et kurdisk parti i Syria som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, har denne forordningen sammenheng med den nye loven fra år 2000 som åpnet for at uregistrerte barn skulle kunne bli registrert som *ajanib* (se kapittel 4.1). Dette har imidlertid vist seg å være en komplisert og tidkrevende prosess.

Landinfo legger til grunn at det kreves personlig oppmøte hos henholdsvis siviladministrasjonen og *mukhtaren* ved søknad om identitetsdokumenter for både *ajanib* og *maktumin*. Foreldrene søker om registrering og dokumenter på vegne av sine barn.

4.3 PÅLITELIGHETEN TIL ID-DOKUMENTER OG IDENTITETSBEKREFTELSER

I Syria som ellers i Midtøsten, fører staten nøye kontroll med egne borgere og dokumentutstedelser. Dette behovet for kontroll tilsier at staten bruker betydelige ressurser på å ivareta pålitelige registre. Landinfo antar derfor at myndighetene har relativt god oversikt over de statsløse kurderne som befinner seg i Syria, inkludert de uregistrerte, *maktumin*, til tross for at disse ikke er ført inn i offentlige registre. Det faktum at *maktumin* er uregistrerte fører likevel til at det åpner seg muligheter for

⁹ Human Rights Watch beskriver fremgangsmåten noe annerledes. Ifølge denne beskrivelsen blir identitetsbekreftelsen sendt fra *mukhtaren* til det lokale politiet som undertegner, og således bekrefter *mukhtarens* signatur. Denne beskrivelsen er imidlertid fra 1996, og kan være utdatert (HRW 1996, s. 22). Representanter for kurdiske menneskerettsorganisasjoner som Landinfo snakket med i mars 2010, opplyste at identitetsbekreftelsene må godkjennes av etterretningen før de kan utstedes.

uregelmessigheter som ikke gjør seg gjeldende for statsborgere og registrerte statsløse (*ajanib*) i samme grad. Fordi *maktumin* har færre rettigheter enn *ajanib* (se kapittel 5), styrkes motivene for å forsøke å "lure systemet" og foreta feilregistreringer. Ifølge en representant for et kurdisk parti i Syria, har enkelte statsløse kurdere registrert barna på andre familiemedlemmer eller bekjente som er statsborgere slik at barna skal få statsborgerskap etter sine "fiktive" foreldre. Etterretningstjenestene er kjent med dette fenomenet og forsøker derfor nøye å etterprøve faktum i hver enkelt sak som gjennomgås i forbindelse med registrering av ekteskap og barnefødsler (samtale i Damaskus, mars 2010).

4.4 REISEDOKUMENT

Identitetskortene til *ajanib* og identitetsbekreftelser til *maktumin* er ikke godkjent som reisedokument. *Ajanib* kan søke om å få utstedt et reisedokument. Søknaden må sendes Immigrasjons- og passdirektoratet i Damaskus (Idarat al-hijra wal-jawazat), sammen med tre passfotografier og en utskrift av registrerte personopplysninger fra siviladministrasjonen i al-Hasaka. Søknaden videresendes til Politisk sikkerhetstjeneste som verifiserer opplysningene og eventuelt godkjenner søknaden. Flere kilder oppgir at søknader om reisedokument ofte blir avslått, men det skal være mulig å få søknaden godkjent dersom man har "sterke grunner", for eksempel medisinsk behandling i utlandet eller familiebesøk. Reisedokumentene er gyldige for to år og er begrenset til én utreise og returreise. Dokumentet kan fornyes og gjøres gyldig for én ny utreise og returreise, så fremt man gjennomgår samme søknadsprosedyre på nytt.¹⁰ *Maktumin* kan ikke få utstedt reisedokumenter, og er således avskåret fra å forlate landet på lovlig måte (Kurd Watch 2010, s. 18; Lynch & Ali 2006, s. 7; Geiser 2009, s. 2).

Landinfo er ikke kjent med hvorvidt statsløse kurdere som befinner seg utenlands kan få utstedt identitetsdokumenter. Det antas imidlertid at dette vil være vanskelig på grunn av begrensningene på deres muligheter til å forlate Syria på legal måte.

4.5 FORFALSKNINGER, KORRUPSJON OG NEPOTISME

Korrupsjon er svært utbredt i Syria, også i statsforvaltningen. Landinfo er kjent med at det er vanlig å betale mindre pengesummer til offentlige tjenestemenn for å få bestemte tjenester utført, herunder utstedelser og fornyelser av offentlige dokumenter. Dette gjør seg gjeldende over alt i Syria for både statsborgere og utlendinger. Man betaler med andre ord bestikkelser eller "påskjønnelser" til offentlige tjenestemenn for å få utført tjenester som man i utgangspunktet har krav på. Dette skjer antagelig i enda større grad blant statsløse kurdere fordi de må gjennom så mange ulike offentlige etater for å bli registrert eller få tillatelser og identitetsdokumenter utstedt. Som vist til i kapittel 4.2 må statsløse ofte betale betydelige summer i bestikkelser for å få nødvendige tillatelser og dokumenter (Lynch & Ali 2006, s. 3). Det at Politisk sikkerhetstjeneste er involvert i de fleste registreringsprosedurene, er en særlig grunn til bekymring fordi det åpner opp for maktmisbruk i form av trusler og krav om bestikkelser (Kurd Watch 2010, s. 20).

¹⁰ Reisedokumentene utstedes i form av et Laissez-passer. Under punktet "nasjonalitet" står det av vedkommende er utlending fra al-Hassaka. Enkelte skal også ha fått utstedt vanlige pass ved å betale høye summer i bestikkelser (Geiser 2009, s. 3).

Det faktum at man ofte blir tvunget til å betale bestikkelser til offentlige tjenestemenn betyr ikke at man nødvendigvis kan kjøpe seg til dokumenter utstedt på gale premisser eller med uriktige personopplysninger. Syriske myndigheter fører nøye oversikt over egen befolkning og dokumentutstedelser. Både siviladministrasjonen, politiet og de ulike etterretningstjenestene er involvert i dette kontrollarbeidet. Offentlige tjenestemenn risikerer dessuten straffereaksjoner dersom de bevisst endrer folkeregistrerte opplysninger i strid med regelverket eller utsteder dokumenter på gale premisser. Landinfo mener det er grunn til å tro at syriske myndigheter slår hardt ned på tilfeller hvor det oppdages at offentlige tjenestemenn endrer identitetsopplysninger i offentlige registre mot bestikkelser eller av andre årsaker, siden dette vil kunne gjøre det mulig for personer i myndighetenes søkelys å unndra seg overvåking og eventuell straffeforfølgelse.

Som vist i foregående kapitler forekommer det dog at statsløse kurdere, særlig de som tilhører kategorien *maktumin*, på ulike måter forsøker å "lure" systemet for å plassere seg selv eller sine barn i en annen kategori som gir flere rettigheter. Eiendommer registreres ofte i andres navn fordi statsløse ikke har lov å eie eiendom selv (se kapittel 5.1). Andre eksempler er registrering av egne barn på slektninger som er statsborgere slik at barna skal få statsborgerskap. Ifølge ulike representanter for kurdiske partier og kurdiske menneskerettighetsaktivister (samtaler i Damaskus, mars 2010), finnes det også eksempler på at statsløse har fått endret sin status og oppnådd statsborgerskap ved å betale store summer i bestikkelser. På grunn av myndighetenes kontroll og de potensielle straffereaksjonene mot offentlige funksjonærer som bryter regelverket, involverer slike saker antagelig langt høyere pengebeløp enn det som vanligvis betales i bestikkelser i forbindelse med ordinære søknader om registrering og dokumentutstedelser.

5. DE STATSLØSE KURDERNES RETTIGHETER I SYRIA

De statsløse kurderne, både *ajanib* og *maktumin*, mangler en rekke elementære rettigheter i Syria og forskjellsbehandles i forhold til syriske statsborgere. De får for eksempel ikke eie eiendommer eller inneha offentlige jobber. Det er også spesielle begrensninger som hindrer dem i å fullføre høyere utdanning.

5.1 REGISTRERING AV EIERSKAP

Statsløse kurdere kan ikke eie eiendommer eller forretningsforetak i Syria. De får ikke registre eiendom eller foretak i eget navn, og kan ikke arve eller testamentere bort eiendommer. Det er heller ikke mulig å registrere motoriserte kjøretøy i eget navn. (Kurd Watch 2010, s. 19). Ifølge ulike representanter for kurdiske partier og menneskerettighetsorganisasjoner som Landinfo snakket med i Syria i mars 2010, er det relativt vanlig at statsløse registrerer eiendommer, forretningsforetak eller biler i navnet til syriske statsborgere, enten nære slektninger eller andre som de kjenner godt og stoler på. En representant for et kurdisk parti forklarte for eksempel at han hadde registrert fire biler i sitt navn, mens han i realiteten kun eide én. De andre var eid av nære slektninger som var statsløse.

Ajanib kan få førerkort til bil, men ikke tillatelse til å kjøre taxi eller buss kommersielt. *Maktumin* kan ikke få førerkort i det hele tatt. Statsløse kurdere kan ikke åpne bankkonti i syriske banker (Kurd Watch 2010, s. 19; Lynch & Ali 2006, s. 5).

5.2 UTDANNING OG ARBEID

For å kunne bli innskrevet på skolen må et barn som tilhører kategorien *maktumin* innhente en egen identitetsbekreftelse spesifikt for dette formålet. For å skaffe en slik bekreftelse må man gjennomgå de samme prosedyrene som ved innhenting av vanlige identitetsbekreftelser (se kapittel 4.2). *Maktumin* som er innskrevet i skolen har anledning til å fullføre skolegang til og med videregående skole, dvs. tolvte klasse. De kan ta eksamen etter fullført niende og tolvte klasse, men får ikke utstedt vitnemål. Egne retningslinjer fra Utdanningsdepartementet stadfester at skolene ikke har lov til å utstede vitnemål av noe slag til *maktumin*. Etter anmodning, er det imidlertid mulig å få utstedt en attest fra utdanningsmyndighetene i al-Hassaka som viser at man har fullført niende og eventuelt tolvte klasse. Fordi *maktumin* mangler vitnemål, kan de ikke ta universitetsutdanning (Kurd Watch 2010, s. 19).

I motsetning til *maktumin*, kan *ajanib* studere ved universitetene. De har imidlertid ikke rett på offentlig støtte eller stipender under utdannelsen (Lynch & Ali 2006, s. 4). Ifølge representanter for kurdiske menneskerettighetsorganisasjoner, får ikke *ajanib* vitnemål etter fullført universitetsutdanning, og er dermed utestengt fra en del yrker. For å praktisere yrker som krever høyere utdanning; lege, ingeniør, advokat osv., er det obligatorisk med medlemskap i yrkesorganisasjonene. I mangel av vitnemål, kan yrkesorganisasjonene henvende seg til universitetene og be om en bekreftelse på fullført utdanning på vegne av de som er *ajanib*. For tiden er det kun to av yrkesorganisasjonene som benytter denne fremgangsmåten og som dermed er åpne for *ajanib*; legeforeningen og ingeniørforeningen. De andre yrkesorganisasjonene tar ikke opp *ajanib* (samtaler i Damaskus mars 2010). Advokatforeningen er ikke åpen for *ajanib*. For øvrig må man, i henhold til syrisk lovgivning ha vært syrisk statsborger i minst fem år for å kunne praktisere som advokat. Den eneste gruppen det gjøres unntak for er palestinerne i Syria. *Ajanib* kan praktisere som leger,¹¹ men kun i privat sektor fordi statsløse kurdere ikke kan arbeide i det offentlige i Syria. Også andre yrkesorganisasjoner som for eksempel farmasiorganisasjonen er stengt for *ajanib*. Forbudet mot offentlige ansettelser gjør at statsløse kurdere heller ikke kan arbeide som lærere ved offentlige skoler (Kurd Watch 2010, s. 20; Lynch & Ali 2006, s. 3).

Restriksjonene som de statsløse er underlagt gjør at de fleste arbeider i privat sektor i yrker hvor det ikke kreves særskilt tillatelse. Andre arbeider i den uformelle sektoren uten nødvendige tillatelser (Lynch & Ali 2006, s. 4). Ifølge en representant for et kurdisk parti (samtale med Landinfo i Oslo, februar 2010), og ifølge lederen for et kurdisk parti sitert i en rapport fra danske og østerrikske utlendingsmyndigheter (ACCORD & Danish Immigration Service 2010, s. 59), kom myndighetene nylig med nye bestemmelser som også forbød private å ansette statsløse kurdere.

¹¹ Ifølge Kurd Watch får ikke *ajanib* fullt medlemskap i legeforeningen, men de siste to årene har de fått anledning til å melde seg inn i et fond som blant annet gir dem yrkesforsikring (Kurd Watch 2010, s. 20).

5.3 TILGANG TIL HELSETJENESTER

Ifølge Kurd Watch blir *ajanib* og *maktumin* akseptert og behandlet ved alle offentlige sykehus i Syria (Kurd Watch 2010, s. 20). Representanter for kurdiske partier og kurdiske menneskerettighetsorganisasjoner som Landinfo snakket med i Damaskus i mars 2010, hevdet imidlertid at dette ikke alltid var tilfelle. Særlig kreftbehandlingen hadde vært et problem. Kreftbehandling utføres kun ved to sykehus i Damaskus, og disse sykehusene nektet en stund å tilby behandling til statsløse kurdere. Nylig skal dette ha blitt endret slik at de statsløse likevel kunne få behandling, men det er i praksis til enhver tid opp til sykehusdirektørene på de enkelte sykehus å avgjøre om statsløse kan få behandling eller ikke.

Statsløse kurdiske barn med handikap eller spesielle behov har ikke tilgang til offentlige spesialskoler eller offentlig finansiert tilrettelagt undervisning (Lynch & Ali 2006, s. 4).

5.4 REISER UTENFOR AL-HASSAKA

Dersom statsløse kurdere reiser i Syria utenfor al-Hassaka fylke, kreves særskilt tillatelse fra Hotellavdelingen (*fara al-fanadiq*) i Politisk sikkerhetstjeneste for å kunne ta inn på hotell. Statsløse behøver også særskilt tillatelse fra Statens sikkerhetstjeneste for å endre bopel (Kurd Watch 2010, s. 19; Lynch & Ali 2006, s. 7). Som nevnt i kapittel 4.4, kan ikke *maktumin* forlate landet lovlig da de ikke kan få utstedt reisedokument.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- ACCORD, dvs. Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation & Danish Immigration Service (2010, mai). *Human rights issues concerning Kurds in Syria*. Tilgjengelig fra <http://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/FF03AB63-10A5-4467-A038-20FE46B74CE8/0/Syrienrapport2010pdf.pdf> [lastet ned 8. oktober 2010]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (1996, oktober). *Syria. The silenced Kurds*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/legacy/reports/1996/Syria.htm> [lastet ned 8. oktober 2010]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2009, 26. november). *Group denial. Repression of Kurdish political and cultural rights in Syria*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2009/11/24/group-denial> [lastet ned 8. oktober 2010]
- Kurd Watch (2010, mars). *Stateless Kurds in Syria. Illegal invaders or victims of a nationalistic policy?* Berlin: Kurd Watch. Tilgjengelig fra: http://www.kurdwatch.org/pdf/kurdwatch_staatenlose_en.pdf [lastet ned 8. oktober 2010]
- Lynch M. & Ali P. (2006, januar). *Buried alive. Stateless Kurds in Syria*. Washington DC: Refugees International. Tilgjengelig fra: <http://www.refugeesinternational.org/sites/default/files/BuriedAlive.pdf> [lastet ned 3. oktober 2010]
- Geiser, A. (2009, 12. oktober). *Syrien: Reisedokumenter für staatenlose Kurden*. Bern: Schweizerische flüchtlingshilfe. Tilgjengelig via: http://www.ecoi.net/file_upload/1002_1255795740_syrien-reisedokumenter-fuer-staatenlose-kurden.pdf [lastet ned 8. oktober 2010]

Muntlige kilder

- Diplomat ved en vestlig ambassade i Damaskus. Samtale i Damaskus, mars 2010.
- Representanter for ulike kurdiske partier. Samtaler i Oslo og Damaskus, februar / mars 2010.
- Representanter for kurdiske menneskerettsorganisasjoner. Samtaler i Damaskus, mars 2010.
- Syrisk advokat. Samtale i Damaskus, mars 2010.